

Vlaams
Parlement

ingediend op **1752** (2018-2019) – Nr. 2
28 november 2018 (2018-2019)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls, Jos De Meyer,
Caroline Gennez en Franc Bogovic

over het ontwerp van decreet

betreffende de onderwijsdoelen
voor de eerste graad
van het secundair onderwijs

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Franc Bogovic, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers, Orry Van de Wauwer;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:

1752 (2018-2019) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

1756 (2018-2019) – Nr. 1: Verslag van de gedachtewisseling

INHOUD

I.	Toelichting door minister Hilde Crevits.....	4
1.	Tijdljn	4
2.	Kaderdecreet Onderwijsdoelen.....	4
2.1.	Vernieuwingen	4
2.2.	Hoe moet een eindterm eruitzien?	5
3.	Onderwijsdoelen eerste graad secundair onderwijs.....	5
3.1.	Ontwikkelingsproces	5
3.2.	Highlights	6
3.3.	Voorbeeld 1: competenties in het Nederlands	8
3.4.	Voorbeeld 2: leercompetenties (transversaal)	8
4.	Volgende stappen	9
II.	Algemene bespreking	9
1.	Tussenkomsten van de leden.....	9
1.1.	Koen Daniëls	9
1.2.	Jos De Meyer	12
1.3.	Jo De Ro.....	12
1.4.	Elke Van den Brandt	14
1.5.	Caroline Gennez	15
1.6.	Kathleen Helsen	18
2.	Antwoorden van minister Hilde Crevits	19
3.	Replieken van de leden en aanvullende antwoorden	23
III.	Artikelsgewijze bespreking	25
IV.	Stemming over het geheel	25
	Gebruikte afkortingen	26

Op 22 november 2018 besprak de Commissie voor Onderwijs het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs.

Over het format van de eindtermen, dat moet garanderen dat de nieuwe formulering aan de eisen van het decreet voldoet, evenals over het proces en de methodologie van de nieuwe eindtermen werd op 25 oktober 2018 in de commissie een gedachtewisseling georganiseerd met AHOVOKS (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1756/1).

I. Toelichting door minister Hilde Crevits

Vandaag ligt een bijzonder belangrijk ontwerp van decreet ter bespreking en stemming voor, stelt minister *Hilde Crevits* bij de aanvang van haar uiteenzetting.

Met dit ontwerp van decreet wordt een belangrijke stap gezet in de modernisering van het secundair onderwijs, want na de modernisering van de organisatie en de structuur van het secundair onderwijs, waarin bijvoorbeeld de nieuwe matrix een plaats heeft gekregen, wordt hiermee ook de inhoudelijke modernisering duidelijk.

1. Tijdlijn

Het ontwerp van decreet is het eerste resultaat van het voorstel van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, en tot wijziging van de decreten Rechtspositie onderwijspersoneel – beter bekend als het kaderdecreet Onderwijsdoelen – dat op 17 januari 2018 door het Vlaams Parlement werd goedgekeurd.

De minister staat stil bij de tijdlijn, omdat ze aantoont dat er in bijzonder korte tijd enorm veel werk verricht is. In een half jaar tijd hebben de ontwikkelcommissies en valideringscommissie voorstellen geformuleerd. Ongeveer tien maanden na het kaderdecreet zijn de onderwijsdoelen voor de eerste graad klaar. Dat is een huzarenstuk, beklemtoont de minister, en ze bedankt alle leden van de ontwikkelcommissies en de valideringscommissie voor hun gedreven inzet. Het werk dat ze verricht hebben, mag gerust fenomenaal worden genoemd.

2. Kaderdecreet Onderwijsdoelen

2.1. Vernieuwingen

De minister brengt nog even de vernieuwingen in herinnering die het kaderdecreet voorzag en die het vertrekpunt waren voor de ontwikkeling van de eindtermen voor de eerste graad.

De eindtermen worden niet langer vastgehaakt aan vakken, maar aan zestien sleutelcompetenties. Het zijn de leerplanmakers die de eindtermen verkavelen over de vakken of vakkenclusters.

Kennis wordt vermeld in elke eindterm. Bovendien heeft elke eindterm een duidelijk ambitieniveau.

Het nieuwe begrip basisgeletterdheid wordt geïntroduceerd: eindtermen die door elke leerling moeten behaald worden en dus niet enkel op populatieniveau.

Het onderscheid tussen vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen wordt opgeheven. In de nieuwe sets eindtermen moeten alle eindtermen worden gerealiseerd.

Er komen eindtermen voor de B-stroom, waar er vandaag enkel ontwikkelingsdoelen zijn.

De eindtermen kennen een duidelijk ontwikkelingsproces, met ontwikkelcommissies waarvan experts uit het hoger onderwijs, leraren en vertegenwoordigers van de koepels deel uitmaken, en een valideringscommissie met experts en leden van de onderwijsinspectie die de coherentie, consistentie en evalueerbaarheid moeten bewaken. Bovendien kregen de ontwikkelcommissies de opdracht het belang en de uitgangspunten van de nieuwe eindtermen te duiden. Zo wordt het immers duidelijk waarom iets geleerd moet worden, aldus de minister.

2.2. Hoe moet een eindterm eruitzien?

Het kaderdecreet gaf ook helder aan hoe de nieuwe eindtermen eruit zouden moeten zien, stipt de minister aan: beperkt in aantal, sober geformuleerd, duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar. Kennis moet telkens worden geëxpliciteerd en vaardigheden, inzichten en, indien van toepassing, attitudes moeten aan bod komen.

3. Onderwijsdoelen eerste graad secundair onderwijs

3.1. Ontwikkelingsproces

Zowat onmiddellijk na de goedkeuring van het kaderdecreet Onderwijsdoelen gingen, onder de uitstekende begeleiding van AHOVOKS, zeven ontwikkelcommissies van start om eindtermen, basisgeletterdheid en uitbreidingsdoelen Nederlands te ontwikkelen en de uitgangspunten ervan te duiden.

In totaal vonden 54 vergaderingen plaats in zeven ontwikkelcommissies, met als resultaat een voorstel voor 382 nieuwe onderwijsdoelen in de eerste graad. Vergeleken met de huidige 688 eindtermen een duidelijke reductie, merkt de minister op.

Dat snelheid en kwaliteit ook hand in hand kunnen gaan, blijkt uit het advies van de SERV, die haar waardering uitspreekt over de grondigheid waarmee aan de nieuwe onderwijsdoelen is gewerkt, en het advies van de Vlor, dat aangeeft dat het voorliggende pakket interessante nieuwe elementen bevat die lerarenteams in staat stellen kwaliteitsvol en eigentijds onderwijs aan te bieden aan leerlingen in de eerste graad van het secundair onderwijs, aldus de minister.

Het ontwerp van decreet telt slechts een beperkt aantal artikelen. De kern zit immers in de bijlagen, die de eindtermen voor de A-stroom en de B-stroom bevatten.

Artikel 2 specificeert welke doelen het voorwerp van het decreet vormen en hoe die doelen worden geordend met name volgens de zestien sleutelcompetenties. De volgorde die ook in het kaderdecreet werd gehanteerd, werd gevolgd. Wat de doelen betreft, gaat het over de eindtermen, de eindtermen basisgeletterdheid en de uitbreidingsdoelen Nederlands afzonderlijk voor de A-stroom en de B-stroom van de eerste graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs. Het artikel bevestigt tevens dat kennis, dimensies en, indien van toepassing, de context en tekstkenmerken, integraal deel uitmaken van de betrokken eindterm.

Artikel 3 bevat een aantal noodzakelijke verduidelijkingen voor een correcte lezing en implementatie van de onderwijsdoelen in kwestie. Meer bepaald gaat het over: de afbakening van de doelgroep (individuele leerlingen, populatie, bepaald segment van de populatie) waarop de onderwijsdoelen betrekking hebben en het onderscheid tussen te bereiken en na te streven onderwijsdoelen; het beginsel van het door de leerling autonoom realiseren van onderwijsdoelen; de relatie tussen transversale en inhoudelijke onderwijsdoelen en de omschrijving van het begrip attitudinale eindtermen.

Artikel 4 verwijst naar de bijlagen bij het ontwerp van decreet waarin het geheel van de onderwijsdoelen in kwestie is opgenomen.

Artikel 5 regelt de progressieve inwerkingtreding van het decreet, die samenvalt met de invoering van de modernisering van het secundair onderwijs.

3.2. Highlights

De minister acht het niet aangewezen om alle 382 nieuwe eindtermen voor te lezen. Ze gaat wel in op een aantal elementen uit de eindtermen die ze bijzonder waardevol acht.

Een eerste element is het onderscheid tussen transversale en inhoudelijke sleutelcompetenties. Deze begrippen waren niet terug te vinden in het kaderdecreet Onderwijsdoelen, waarbij de zestien sleutelcompetenties niet verder ingedeeld werden. Bij de operationalisering van het kaderdecreet is duidelijk gebleken dat er verschillen in aard zijn tussen de sleutelcompetenties. Sommige sleutelcompetenties zijn sterk inhoudelijk van aard. Als voorbeeld wordt verwezen naar de competenties in het Nederlands, of competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie. Andere sleutelcompetenties – die transversale sleutelcompetenties worden genoemd – kunnen maar worden gerealiseerd wanneer ze samengaan met inhoudelijke sleutelcompetenties, bijvoorbeeld de leercompetenties.

In het ontwerp van decreet heeft de Vlaamse Regering een opdeling tussen transversaal en inhoudelijk gemaakt en voor een aantal van deze transversale sleutelcompetenties aangegeven met welke inhoudelijke sleutelcompetenties ze moeten worden gekoppeld. Voor een aantal andere wordt enkel aangegeven dat dit met meerdere sleutelcompetenties dient te gebeuren. Voor een goed begrip: al bij de ontwikkeling zelf was duidelijk dat sommige eindtermen transversaal van aard waren en andere inhoudelijk. Het is dus niet zo dat er eindtermen moesten worden herschreven omdat ze in een welbepaalde categorie gezet werden. Wel heeft de Vlaamse Regering de begrippen vastgeklikt en waar ze het nuttig en nodig achtte een koppeling gemaakt. Er is dus al bij de start van de ontwikkeling dit onderscheid gemaakt, stipt de minister aan.

In haar advies vroeg de Vlor zich af in hoeverre dergelijke ingreep wel past binnen de klijntijnen van het kaderdecreet qua bevoegdheden. Bovendien vreest de Vlor dat het hier gaat om een ingrijpende impliciete wijziging van het kaderdecreet. De Vlor vreest dat door het belang dat transversale sleutelcompetenties hiermee krijgen, de inhoudelijke sleutelcompetenties zouden ondergesneeuwd geraken.

De minister maakt duidelijk dat de Vlaamse Regering met de koppeling wil aantonen dat ze geen nieuwe vakoverschrijdende eindtermen wil. Als er iets duidelijk uit het maatschappelijk debat gekomen is, dan is het wel dat net zaken zoals leercompetenties, initiatief, zelfbewustzijn, zelfexpressie enzovoort, meer aan bod moeten komen en duidelijk moeten worden gerealiseerd.

De Raad van State (punt 3.4) volgt de kritiek van de Vlor in haar advies duidelijk niet en geeft helder aan dat de opdeling gemaakt mag worden. Bovendien geeft de Raad van State aan dat ze "geen elementen ontwaart die erop zouden wijzen dat sommige van de vastgestelde einddoelen kennelijk van aard zouden zijn dat ermee de onderwijsvrijheid in het gedrang zou komen doordat de omschrijving ervan aan de scholen onvoldoende ruimte zou laten om een eigen pedagogisch project te kunnen ontwikkelen of dat het terzake zou gaan om andere dan minimale doelstellingen".

Een tweede element waarop de minister ingaat, is de inhoudelijke vernieuwing die in de nieuwe set eindtermen zit. In zowat elk van de zestien sleutelcompetenties komen belangrijke nieuwe inhouden aan bod.

Binnen de competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn wordt een sterke focus gelegd op gezondheidsbevorderend gedrag en op thema's zoals verslaving, basic life support en EHBO en – niet te onderschatten – ergonomie.

Binnen de competenties op het vlak van Nederlands worden de eindtermen rond taalsystematiek uitgebreid en wordt er ook aandacht gegeven aan literatuur. Dat gebeurt trouwens ook bij de competenties in andere talen, merkt de minister op.

Er wordt voorzien in een basis voor computationeel denken, eindtermen rond STEM – meer bepaald over inzicht in de relevantie en de integratie tussen de disciplines wiskunde, wetenschappen en technologie bij het oplossen van problemen – en beschrijvend statistisch onderzoek.

Er gaat extra aandacht naar probleemoplossende vaardigheden. Er zijn duidelijke eindtermen rond burgerschap en duurzaam handelen. Er komt een sterke focus op historische bronnenkritiek. In tijden van fake news is dat volgens de minister geen overbodige luxe. Er worden nieuwe technologische ontwikkelingen geïntegreerd zoals GIS (geografische informatiesystemen, informatiesystemen waarmee (ruimtelijke) gegevens of informatie over geografische objecten, zogenaamde geo-informatie kan worden opgeslagen, beheerd, bewerkt, geanalyseerd, geïntegreerd en gepresenteerd) en navigatiesystemen (bijvoorbeeld gps) binnen de competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn. Er zijn ook duidelijke eindtermen rond economische en financiële competenties zoals budgetbeheer en consumptiegedrag.

Vóór de zomer was er wat commotie omdat, althans volgens sommigen, de ontwikkelcommissies de lat erg laag zouden leggen, schetst de minister. Zij benadrukt dat dit met de voorliggende onderwijsdoelen absoluut niet het geval is. De voorliggende onderwijsdoelen zijn ambitieus op alle vlakken.

Ze zijn ambitieus qua statuut, want allemaal te bereiken op populatieniveau en de basisgeletterdheid voor competenties in het Nederlands, wiskundige competenties, digitale competenties en economische en financiële competenties zelfs individueel.

Ze zijn ook ambitieus qua inhoud. Met bijvoorbeeld voor competenties in andere talen de lat duidelijk op niveau A2 van het ERK (voor de A-stroom). Voor wie zou twijfelen: de passé composé is dus wel degelijk voorzien.

Als concreet voorbeeld gaat de minister dieper in op een eindterm rond STEM, met name '6.48 De leerlingen doorlopen een probleemoplossend proces waarbij kennis en vaardigheden uit meerdere STEM-disciplines geïntegreerd worden aangewend'.

De minister is gelukkig dat ook het STEM-platform bijzonder tevreden is met de integratie van kennis.

De inhoudelijke ambitie toont zich ook in de formulering van de eindtermen, die om te beginnen een eenduidig format hebben, maar in dit format is ook een helder beheersingsniveau aangegeven. Iets waarover scholen en lerarenopleidingen positieve commentaren geven.

Voor de competenties in het Nederlands werden ook de uitbreidingsdoelen vastgelegd. Waarbij er in het bijzonder voor de B-stroom over gewaakt werd dat deze samenvielen met de eindtermen voor de A-stroom, zodat jongeren niet enkel van de A-stroom naar de B-stroom kunnen vloeien maar ook omgekeerd.

Wat voorligt is dus een bijzonder ambitieuze set aan eindtermen, beklemtoont de minister. Ze begrijpt wel dat het voor sommigen nog wat meer had mogen zijn. Zo geeft de SERV aan dat de basisgeletterdheid sterker had mogen worden ingevuld en dat bijvoorbeeld loopbaancompetenties nog beter hadden kunnen worden uitgewerkt. Maar er mag volgens de minister niet vergeten worden dat voor de allereerste keer basisgeletterdheid wordt ingeschreven. Bovendien werd basisgeletterdheid afgestemd op de definitie uit het Strategisch Plan Geletterdheid. Het is dan ook veel logischer om – zoals het kaderdecreet Onderwijsdoelen voorziet – de implementatie te monitoren, eerder dan nu het concept te overladen. Een element zoals loopbaancompetenties is uiteraard van belang, vandaar ook dat het bij de zestien sleutelcompetenties werd opgenomen, maar er moet ook rekening mee worden gehouden dat het gaat over de eerste graad. In de hogere graden zal deze competentie zeker aan belang winnen.

3.3. Voorbeeld 1: competenties in het Nederlands

Er wordt steeds vertrokken van de zogenaamde bouwstenen, de algemene doelstellingen die op zich niet niveaugebonden zijn, en zo zorgen voor een verbinding van de eindtermen over de graden heen, legt de minister uit.

Daaronder staan dan de eindtermen zelf, met een duidelijke olijsting van de kennis. Het kan gaan om feitenkennis (bijvoorbeeld termen en begrippen), conceptuele kennis (bijvoorbeeld theorieën, modellen of principes) of procedurele kennis (technieken en methodes). Ook de dimensie (cognitief, affectief of psychomotorisch) en het beheersingsniveau (bijvoorbeeld begrijpen, toepassen of analyseren) worden duidelijk omschreven. De eindterm is heel duidelijk en omschrijft wat er exact verwacht wordt.

Voor competenties in het Nederlands werd ook een basisgeletterdheid aangeduid. Eindtermen die dus elke individuele leerling zal moeten bereiken. Ook bij de eindtermen basisgeletterdheid wordt duidelijk de kennis, de dimensie enzovoort omschreven en ook hier behoren die elementen bij de eindterm, verduidelijkt de minister.

3.4. Voorbeeld 2: leercompetenties (transversaal)

Een voorbeeld binnen de transversale sleutelcompetentie leercompetenties is dat van het probleemoplossen, geeft de minister mee. Probleemoplossende vaardigheden zijn onontbeerlijk voor het functioneren in onze samenleving. Probleemoplossen is een proces dat moet resulteren in de oplossing van een probleem of uitdaging. Hierbij is het proces zelf ontzettend belangrijk en niet alleen de oplossing voor het probleem: het gaat om problemen signaleren en verkennen, problemen analyseren en definiëren, probleemoplossingsstrategieën kennen, genereren, analyseren en selecteren, beargumenteerde beslissingen nemen, toepassen en evalueren van de oplossing. Het proces zelf komt nu veel

expliciet aan bod in de eindtermen en wordt gekoppeld aan de verschillende inhoudelijke sleutelcompetenties.

Opnieuw wordt er gewerkt met een bouwsteen, en met daaronder de verschillende eindtermen.

4. Volgende stappen

Met de goedkeuring van het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs, wordt een eerste essentiële stap gezet naar de inhoudelijke modernisering van het secundair onderwijs. Deze eindtermen vormen de basis voor de curriculumdossiers en vervolgens voor de leerplannen.

Met de goedkeuring van deze eindtermen kan worden gezorgd voor een eerste stabiel fundament van eindtermen, zodat ook de volgende stappen kunnen worden gezet en scholen en lerarenteams zo spoedig mogelijk zekerheid hebben over de curriculumdossiers en de leerplannen.

In het kaderdecreet staat duidelijk dat eindtermen, eindtermen basisgeletterdheid en uitbreidingsdoelen Nederlands door het Vlaams Parlement worden vastgelegd. Het is aan de onderwijsverstrekkers om de doelen van de basisopties gezamenlijk te bepalen in een curriculumdossier. Die dossiers moeten ook voor advies voorgelegd worden aan AHOVOKS en de onderwijsinspectie en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Dat proces kan natuurlijk pas starten als de eindtermen goedgekeurd zijn.

Op deze wijze wil de minister garanderen dat er gelijkgerichtheid in het curriculum komt over alle scholen en netten heen. Het is de eerste keer dat daarover gezamenlijk afspraken worden gemaakt.

Het is voor de minister cruciaal dat de eindtermen letterlijk opgenomen worden in de leerplannen die ingediend worden bij de overheid. De onderwijsinspectie zal ook nagaan of de eindtermen gehaald worden.

Minister Hilde Crevits is trots op het geleverde werk en op het dossier dat door de Vlaamse Regering zeer eensgezind is goedgekeurd en vol vertrouwen wordt voorgelegd aan het Vlaams Parlement.

II. Algemene bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Koen Daniëls

Koen Daniëls dankt bij het begin van zijn uiteenzetting en in naam van zijn fractie alle ouders, leerkrachten, scholen, administratie, belanghebbenden, parlaments-, regerings- en kabinetsleden die hebben bijgedragen aan het belangrijke stuk dat voorligt en aan het daaraan voorafgaande traject. Hij wijst er meteen op dat het werk niet af is, want de eindtermen van de andere graden en onderwijsniveaus moeten nog geregeld worden.

Het is een belangrijk ontwerp van decreet omdat het gaat over wat in het onderwijs aan bod moet komen. De volksvertegenwoordigers hebben als taak de minimumdoelen vast te leggen van het onderwijs waarvoor 11,3 miljard euro aan de belastingbetaler wordt gevraagd. Dat het gaat om een minimum, betekent niet dat het niet ambitieus hoeft te zijn, onderstreept het lid. Zijn fractie acht

dergelijke ambitie juist cruciaal. Als men de verwachtingen laag houdt, zullen mensen zich daar immers naar gedragen. Om te vermijden dat sommige leerlingen daarmee op hun honger blijven, worden daarnaast ook uitbreidingsdoelen geformuleerd.

N-VA is blij dat kennis expliciet in de voorliggende eindtermen staat, tegen politieke en maatschappelijke krachten in die daarvoor huiverden. De explicitering gebeurt mede op vraag van leerkrachten, hoger onderwijs en het afnemend veld, merkt de spreker op. Kennis en vaardigheden sluiten elkaar niet uit maar vullen elkaar aan. Op een bepaald ogenblik hoefde in het taalonderwijs echter geen grammatica meer aan bod te komen, want het moest vooral plezant blijven. Dergelijke kennis is nochtans nodig om een moeilijke tekst te analyseren, merkt Koen Daniëls op.

Het gaat in de eindtermen niet alleen over Nederlands, ruimtelijk bewustzijn, geschiedenis en aardrijkskunde, maar ook bijvoorbeeld over financiële kennis.

Het lid is blij met de opname van basisgeletterdheid, die bij elke leerling moet bereikt worden. Het debat of basisgeletterdheid wel of niet voldoende ambitieus is geformuleerd, is nog niet uitgewoed, maar volgens de spreker is het aan de toekomstige peilingsproeven om dat uit te maken, dan wel om vast te stellen dat de manier waarop scholen eraan werken niet goed is.

Eindtermen voorstellen en goedkeuren is één zaak, ze realiseren een andere. Dat is het werk van de leerkrachten. Zij wijzen er terecht op dat zij over de nodige vakken en -didactiek beschikken, die verschilt per gebied. Hij herinnert eraan dat het regeerakkoord de vakkenlijst laat bestaan. Scholen kunnen er weliswaar voor kiezen om bepaalde eindtermen op andere plaatsen te laten geven, maar het lid waarschuwt voor de versnippering waartoe verkaveling kan leiden, zoals gebleken is bij de vakoverschrijdende eindtermen, waarvoor iedereen een beetje verantwoordelijk werd, waardoor niet iedereen ermee bezig was en inhoud verloren ging. Ook de bekwaamheidsbewijzen blijven bestaan, onderstreept hij. Koen Daniëls pleit er dan ook voor dat de inhoud gegeven worden door leerkrachten met het vereiste bekwaamheidsbewijs, de mensen met de beste opleiding.

Wat de discussie over de taak van onderwijs op het vlak van burgerschap betreft, is zijn standpunt dat dit cruciaal is in de huidige maatschappij. Als voorbeeld geeft de spreker het democratiserende effect van de vernederlandsing van de Gentse universiteit, waarvan veel hedendaagse studenten niet weten dat het ooit anders was.

Volgens de Vlor zijn de voorliggende eindtermen niet geschikt voor kwaliteit en kwaliteitszorg, aangezien hun bereik wordt bekeken op populatie- en niet op schoolniveau. De SERV stelt dan weer dat men ermee kan nagaan waar de minimumdoelen worden bereikt en waar niet. Het lid hoopt dat het parlement het ermee eens is dat de peilings- en parallelproeven tot uitspraken mogen leiden, en dat de inspectie de eindtermen (en niet de leerplannen) als uitgangspunt neemt om de kwaliteit te beoordelen. Dat men alleen de minimumdoelen laat vastleggen maar niet mag worden nagegaan of ze behaald worden, is niet in orde. Om kwaliteitszorg te garanderen zijn peilingsproeven nodig die iets vertellen. Koen Daniëls hoopt dat de genoemde verkaveling niet bedoeld is om dergelijke resultaten te verdoezelen.

Vervolgens citeert hij uit artikel 6 van het voorstel van decreet van Jo De Ro, Kathleen Helsen en hemzelf betreffende de onderwijsdoelen, meer bepaald de passage die artikel 147/3 van de Codex Secundair Onderwijs over de leerplannen wijzigt: "In de leerplannen zijn in elk geval alle betrokken, door het Vlaams Parlement goedgekeurde eindtermen letterlijk opgenomen, waarbij transparant het onderscheid gemaakt wordt welke doelen de eindtermen realiseren en met welke doelen de ontwikkelingsdoelen worden nagestreefd. De leerplannen zijn voor de onderwijsinspectie een aanvullend instrument om het kwaliteitsbeleid van een school te kaderen." (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1364/13) .

N-VA was zeer tevreden met het verdwijnen van de concordantietabellen. Voortaan zouden de leerkrachten als professionals met inhoud kunnen bezig zijn, omdat ze precies weten wat de overheid als minimum vraagt en al de rest hun vrijheid is; wat de eindterm van de overheid is en wat het doel van de koepel; wat moet en wat kan. Toch heeft het lid moeten vaststellen dat de nieuwe ontwerpleerplannen van de koepels opnieuw dergelijke concordantietabellen bevatten. Decreten moeten nochtans nageleefd worden. Hij dringt erop aan dat dat gebeurt, met name ten overstaan van degenen die hun handtekening eronder te zetten hebben.

Wat de inhoud betreft, heeft zijn fractie ervoor gekozen geen eindtermen te selecteren uit de vele pagina's die eraan gewijd zijn, omdat men niet de onterechte indruk wil wekken dat de andere niet belangrijk zouden zijn. Het gaat om het geheel, onderstreept hij. Sterk is dat er bij elke eindterm over gewaakt is dat met een beperkt aantal werkwoorden goed is aangegeven wat wordt verwacht op het vlak van inzicht, kennis, vaardigheden, procentueel en dergelijke.

Een goede zaak is dat bij attitudes en affectieve ontwikkelingsdoelen staat dat ze 'na te streven' zijn en niet 'te bereiken'. Dat moet ook duidelijk gemaakt worden aan de mensen die ermee aan de slag gaan, onderstreept Koen Daniëls.

Voor de vertaling op het terrein heeft zijn fractie een belangrijke tip aan alle leerkrachten: neem oude en nieuwe eindtermen en kijk wat overeenkomt en wat erbij komt. Kijk vervolgens eventueel bij de uitbreidingsdoelen. Wat overblijft, is wat werkelijk nieuw is. Het is cruciaal om te beseffen dat niet al het huidige slecht is. Evenmin moet men zich laten misleiden door wie van de vernieuwing gebruikmaakt om er allerlei zaken in te stoppen die de overheid niet oplegt. Dat zou afbreuk doen aan de keuze voor vrijheid en transparantie.

Koen Daniëls erkent dat het enigszins vreemd is om te beginnen met de eerste graad van het secundair onderwijs, ergens in het midden van de onderwijsloopbaan, omdat daarmee impliciet al verwachtingen worden uitgesproken over de instroom uit het basisonderwijs en over het vervolg in tweede en derde graad secundair onderwijs. In dat verband verzekert hij dat N-VA de voorliggende eindtermen goed vindt, maar de mogelijkheid openhoudt dat bij de vastlegging van de overige eindtermen, die daarop logisch moeten aansluiten, op een vergetelheid gestoten wordt die tot bijsturing noopt. In het genoemde kaderdecreet is daarvoor in een procedure voorzien, waarbij het parlement de volheid van beslissing behoudt om zaken aan te passen.

Tot slot roept zijn fractie op om de specifieke eindtermen voor de richtingen in de tweede en derde graad in één beweging met de andere eindtermen, die er snel aankomen, vast te leggen, en niet achteraf. Verder moet ook in de curriculum-dossiers gewaakt worden over dat onderscheid tussen studierichtingen en de verwachtingen die daarbij horen.

Hij besluit dat wat voorligt, tegemoetkomt aan de vaststelling dat ons kwaliteitsvol onderwijs op een aantal vlakken achteruitgaat, dat een aantal leerlingen in peilingsproeven de eindtermen (zoals voor Frans) niet haalde, dat de kennis van instromers in het hoger onderwijs achteruitgaat (opnieuw voor Frans) en dat Vlaanderen in PISA-onderzoek achteruitging voor begrijpend lezen.

N-VA is overtuigd dat de nieuwe eindtermen voor een kentering kunnen zorgen, ook al is het resultaat morgen of overmorgen nog niet zichtbaar. Zijn fractie hoopt er wel de ambitieuze doelstelling van sterke leerlingen die goed voorbereid zijn op de samenleving en de arbeidsmarkt mee te realiseren. Zij zal het ontwerp van decreet dan ook enthousiast goedkeuren, de implementatie in het onderwijs opvolgen evenals de realisatie van het vervolg in de andere graden.

1.2. Jos De Meyer

Jos De Meyer sluit zich aan bij de waardering voor de ontwikkelings- en valideringscommissies en alle andere instanties die meewerkten aan de eindtermen. Het lid geeft de commissie als suggestie mee om de verslagen van de hoorzittingen over dit onderwerp van de voorbije jaren te herlezen (*Parl.St. VI.Parl. 2018-19, nr. 671/1, Parl.St. VI.Parl. 2018-19, nr. 835/1 en Parl.St. VI.Parl. 2018-19, nr. 979/1*).

Zelf riep hij toen op ervoor te zorgen dat de leerkrachten zich eigenaar weten van de nieuwe eindtermen, wat hem vandaag inspireert tot de vraag hoe het kabinet en de administratie, al dan niet in samenwerking met koepels en sociale partners, ervoor kunnen zorgen dat de leerkrachten van de eerste graad zo spoedig en zo ruim mogelijk geïnformeerd worden, zodat ze kwaliteitsvol aan de slag kunnen op 1 september 2019. Het lid wil ook weten of er zicht is op de verdere afwikkeling van de eindtermen voor de tweede en derde graad, en van de andere onderwijsniveaus. Wat is de timing?

1.3. Jo De Ro

Jo De Ro gewaagt van een belangrijk moment en een voorlopig eindpunt. Hij sluit zich aan bij de vaststelling dat de waakzaamheid van het parlement, dat signalen had opgevangen dat het in de ontwikkelcommissies niet de gewenste kant opging, gevolg heeft gehad. Hij bepleit om die kritische opvolging in de volgende legislaturen aan te houden, in het bijzonder wat de screening betreft.

De voorliggende tekst is inderdaad een tussenstuk, maar de keuze voor de eerste graad is wel logisch omdat het vernieuwde secundair onderwijs binnenkort van start gaat. Dat neemt niet weg dat het gedeelte over de eindtermen zelf zeer lezenswaardig is, en zelfs toegankelijk voor niet-pedagogen. De nieuwe accenten op het vlak van digitale competenties, mediawijsheid, wiskunde, exacte wetenschappen, technologie, juridische competenties en burgerschap zijn niet onbelangrijk in een sterk verander(en)de wereld, beklemtoont Jo De Ro.

Zijn fractie vindt het verder van belang dat de eindtermen niet rechtstreeks aan vakken zijn gekoppeld, hoewel hij erkent dat die lijst er nog altijd is. De leerkrachten krijgen de vrijheid waarmee ze aan de slag kunnen. Het valt hem nu al op dat in CLIL-scholen leerkrachten vaak teruggrijpen naar de eindtermen als basis. Zij moeten immers bij gebrek aan handboeken zelf hun weg zoeken. Men stelt hetzelfde fenomeen vast in tso en bso voor domeinen waarvoor geen materiaal bestaat. Ook daar keert men terug naar de essentie, die men vindt in de eindtermen.

Tijdens de voorbereiding van het genoemde voorstel van decreet van Koen Daniëls, Kathleen Helsen en hemzelf (*Parl.St. VI.Parl. 2018-19, nr. 1364/1*)

weerklonk de waarschuwing dat men niet te ver mocht gaan en dat men zou stuiten op de grenzen van de vrijheid van onderwijs. Daarom citeert hij de Raad van State, dat "geen elementen ontwaard zijn die erop zouden wijzen dat door sommige van de vastgestelde einddoelen de onderwijsvrijheid in het gedrang zou komen". Dat is volkomen duidelijk, oordeelt het lid.

De SERV erkent in zijn advies dat de eindtermen belangrijk zijn voor kwaliteit en kwaliteitszorg, omdat de inspectie zich erop zal baseren. De raad waarschuwt wel dat basisgeletterdheid de ambities van de gewone eindtermen niet naar beneden mag halen, wat zijn fractie een belangrijke boodschap aan het adres van het onderwijs vindt, hoezeer zij dat concept ook belangrijk acht. Er zijn een aantal dingen die men aan alle jongeren gunt – niet oplegt – ongeacht hun afkomst, moedertaal of sociaaleconomische status, maar tegelijk mag de genoemde ambitie niet naar beneden, een vrees die volgens de spreker overigens deels onterecht is. Dat precies de SERV pleit voor meer ambitie wat betreft ondernemingszin, is niet onlogisch. Het lid rekent erop dat de eindtermen basisonderwijs daar voldoende aandacht aan schenken, aangezien die vaardigheid volgens hem aangeboren is en om ontwikkeling vraagt, terwijl men daar vandaag te voorzichtig mee omgaat. Ook de opmerking over te weinig soberheid in de tekst was te verwachten.

De Vlor is uiteraard benieuwd naar de andere eindtermen. Niet onbelangrijk is de opmerking dat nog te weinig ingezet wordt op leesplezier, waarbij de spreker verzekert dat zijn fractie daarnaast ook taalkennis bepleit: het is niet het een of het ander. Maar wat is kennis en begrip van de complexiteit van taal zonder liefde voor taal? Op het pad van het lezen gezet worden door een leraar Nederlands, een bibliothecaris, een auteur of een tv-programma is voor veel mensen met een achtergrond van migratie, anderstaligheid of kansarmoede erg bezielend geweest, zo leren verschillende recente boeken, waarvan hij 'Wees onzichtbaar' van Murat Isik als voorbeeld geeft.

De regering voerde enkele aanpassingen uit aan het werk dat de ontwikkelcommissies afleverden, waaronder twee bij burgerschap. Het gaat om eindtermen die thans in het basisonderwijs zitten, wat het lid tot de vraag brengt of men die in de toekomst als te bereiken door 14-jarigen ziet en niet langer op het einde van het basisonderwijs. Of worden ze hernomen omdat ze zo belangrijk zijn?

Nog wat de burgerschapscompetenties betreft, spreekt de formulering van de eindtermen tegen dat er te weinig ambitie zou zijn. Men kan alleen maar concluderen dat de lat veeleer niet hoog genoeg lag in het verleden. Hij leest enkele eindtermen voor: de leerlingen lichten de gelaagdheid en de dynamiek van identiteiten en de mogelijke gevolgen ervan voor relaties met anderen toe; de leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving; de leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving; de leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe; de leerlingen hanteren strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen; de leerlingen onderscheiden zowel onverdraagzaamheid als discriminatie in de samenleving.

Blijkbaar hebben het onderwijs, de ouders en de samenleving tot nu toe gefaald, want anders valt niet te begrijpen hoe men de laatste jaren afglijdt in een andere richting dan degene die daarin verwoord wordt. Jo De Ro hoopt oprecht dat de zeer mooi en helder geformuleerde eindtermen mensen aan het denken zullen zetten, zowel binnen als buiten het onderwijs. Misschien kunnen de jongeren met deze eindtermen de volwassenen opvoeden.

Hij is zich bewust dat er heel wat discussie is geweest over de vraag of basisgeletterdheid economische en financiële competenties een onderwijstaak is. Zijn lokale ervaring met energiearmoede en onverstandige beslissingen van zowel jongeren als volwassenen die tot nieuwe armoede leiden, brengen hem er evenwel toe om dit niet als een toevoeging te zien maar als essentieel om mee te kunnen functioneren in onze maatschappij.

Ook wat de competenties op het gebied van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en gezondheid betreft, die niet toevallig het eerste hoofdstuk uitmaken, ziet hij dat een aantal sterke eindtermen zijn uitgeschreven, en dat niet alleen voor EHBO, ook al kan het behalen van 1.4 en 1.5 tot het later redden van levens leiden. Maar ook 1.8 over relationele en seksuele gezondheid en integriteit is geen fait divers, merkt de spreker op.

Als uitsmijter roept Jo De Ro de media op een test te ontwikkelen die nagaat hoeveel volwassenen de voorliggende eindtermen bereiken.

1.4. Elke Van den Brandt

Elke Van den Brandt verwoordt in de plaats van Elisabeth Meuleman het standpunt van Groen. De heel lange voorbereiding heeft nog binnen deze legislatuur geleid tot deze eerste stap, wat op zich goed is, al waarschuwt het lid tegelijk voor plotse overhaasting bij de invoering. De implementatie van een andere visie op en omgang met eindtermen vergt dat leerkrachten, scholen en koepels de tijd krijgen zich die eigen te maken. Men hoeft er geen tien jaar over te doen maar men moet ook niet op 1 september alles invoeren en op 3 september de inspectie op de scholen afsturen om te kijken of alles in orde is. Het lid vraagt de minister dan ook hoe het gesteld is met de haalbaarheid van de invoering. De Vlor suggereert een overlegd implementatietraject. Nieuwe eindtermen verdienen op een goede manier ingevoerd te worden, aldus de spreker.

Doelstellingen op populatieniveau maar basisgeletterdheid bij alle leerlingen bereiken is een belangrijk concept. Voor het beantwoorden van de vraag of het ambitie-niveau hoog genoeg is, rekent Elke Van den Brandt op de evaluatie.

De Vlor betreurt in zijn advies pas op het einde van de rit betrokken te zijn en hoopte bij de implementatie van bij de start een grotere rol te krijgen. De raad beschikt over veel expertise, wat het lid doet besluiten dat men op het einde misschien toch te snel is gegaan.

Interessant is dat voortaan de koppeling met vakken wordt losgelaten en dat men de stap durft zetten om vakoverschrijdend en projectmatig te werken, al voelt ze de vrees bij sommigen om daarmee van start te gaan. Zij roept op om de leerkrachten te vertrouwen en hun de vrijheid te geven om met de zestien sleutelcompetenties aan de slag te gaan. Geef hen tijd, ruimte en middelen. Hopelijk wordt deze andere vorm van onderwijs waargemaakt.

Hoewel ze beseft dat men niet alles tegelijk kan doen, leest het lid in de adviezen toch een pleidooi om ook naar het geheel te kijken, aangezien men nu onvermijdelijk toch al iets zegt over de andere graden zonder daar een zicht op te hebben. Is de minister voldoende gerust dat de loskoppeling van de eerste graad niet tot latere koerswijzigingen hoeft te leiden, maar hooguit tot hier en daar een veranderd element? Zal de volgende regeringsploeg daartoe over de juiste handvatten beschikken?

De spreker erkent dat de Raad van State heeft bevestigd dat het grondwettelijk in orde is, maar daarmee is de politieke afweging over de wenselijkheid nog niet

gemaakt. Men beschikt over sleutelcompetenties maar tegelijk worden de transversale en inhoudelijke competenties gekoppeld: maakt dit het toch niet te zwaar? Vreest de minister niet dat de vrijheid van de leerkracht alsnog in het gedrang komt?

Wat de toetsing van doelstellingen betreft, treedt ze bij dat die op populatieniveau moet gebeuren en niet op dat van leerlingen of scholen, want dat laatste is maatschappelijk niet wenselijk. Zij begrijpt dan ook dat de sector vraagt om duidelijkheid, opdat eindtermen gebruikt worden waarvoor ze bedoeld zijn. Dat dit in het advies van de Vlor staat, zonder vermelding dat het om een minderheidsstandpunt gaat, betekent dat die zorg breed gedragen is.

Elke Van den Brandt erkent dat de tekst ook voor niet-specialisten begrijpelijk is. De sector is blij dat gender is opgenomen als element van identiteit, maar mist de opname als structureel element in geschiedenis en ruimte. Is de minister bereid de concrete suggesties daarover mee te nemen?

Verder beaamt zij dat er op het vlak van welzijn en psychisch welbevinden sterke dingen staan in wat voorligt. De ambitie is goed en sterk geformuleerd, maar dat betekent dat niet enkel moet worden gekeken wat en hoe jongeren leren. Het gaat om het maken van weerbare en veerkrachtige jongeren die sterk in de samenleving staan en die mee dragen en onderbouwen. Bij de eindtermen miste ze aanvankelijk wel het onderdeel interactie. Men moet immers niet alleen goed in zijn vel zitten maar ook oog hebben voor de anderen. Elke Van den Brandt geeft evenwel toe dat het verder wel opdook in de bouwstenen voor interpersoonlijke relaties. Het lid kijkt uit naar de bundeling daarvan en hoopt dat de minister scholen gaat helpen, want het gaat in tegen de tijdsgeest. In het licht van de vermaatschappelijking is het nodig dat het onderwijs competenties meegeeft rond zorgen voor elkaar.

Wat de competenties voor Nederlands en vreemde talen betreft, merkt de Vlor op dat de eindtermen een sterke nadruk leggen op taalsystematiek, terwijl de raad dat meer iets voor de volgende graden vindt. Hij stelt daarom voor om dat hier onder te brengen bij de uitbreidingsdoelen voor de A-stroom en het vervolgens uit te diepen in de tweede en derde graad. Hoe staat de minister tegenover dat standpunt van de sector zelf, die weet waarover het gaat? Het lid treedt ook bij dat leesplezier en liefde voor taal de essentie is, geen detail maar het fundament.

De SERV merkt op dat het niet volstaat om dit alles te menen, maar dat men de scholen ook het materiaal moet bezorgen voor de uitvoering. Ze moeten over de middelen en de infrastructuur beschikken om moderne, enthousiasmerende leeromgevingen aan te bieden. Dat is nodig voor snel evoluerende gebieden als technologie, en zeker ook voor het technisch en beroepsonderwijs.

De verleiding is om erg veel opdrachten aan het onderwijs toe te vertrouwen maar de kunst is om de juiste te kiezen, vertrouwen te geven aan het veld, en te evalueren en bij te sturen waar nodig. Welk tijdpad voorziet de minister voor dat laatste?

1.5. Caroline Gennez

De fractie van *Caroline Gennez* vindt de actualisering van de eindtermen een ernstige zaak, die noodzakelijk wordt gemaakt door de snelle veranderingen in de samenleving. Zij vormen de sokkel van het Vlaamse onderwijs. Kennis, vaardigheden en attitudes moeten voor sp.a hand in hand gaan. Belangrijk is dat ze voor elk kind gelden en niet gecontextualiseerd worden.

Eindtermen zijn minimumdoelen, dus moet de ambitie hoog liggen, meent het lid. De talenten in de hoofden en handen van onze jongeren zijn immers onze belangrijkste grondstof. Daarom heeft haar fractie ook altijd bepleit dat ze moeten worden behaald door elke jongere en niet door de populatie, maar helaas heeft men die kans gemist. PISA-onderzoek toont nochtans een dalende tendens in de Vlaamse talige, wiskundige en wetenschappelijke geletterdheid. Haar pleidooi voor het individueel bereiken van de eindtermen wordt ook ondersteund door de onrustwekkende resultaten van peilingsproeven voor Frans, Nederlands en wiskunde. Het bindend maken, dat thans is opgenomen voor basisgeletterdheid, en het toetsen op het niveau van elke leerling, had men ook voor het geheel van de eindtermen moeten invoeren, oordeelt Caroline Gennez. Ook de resultaten van PIRLS waren alarmerend en nopen tot een hoger ambitieniveau voor kennis van het Nederlands en begrijpend lezen in het basisonderwijs, een oefening die nog moet volgen. Leerwinst moet centraal staan in een coherent leertraject, vindt de sp.a.

Verder moeten de eindtermen voor de leerkrachten transparant, hanteerbaar, evalueerbaar en controleerbaar zijn. Haar fractie is dan ook voor letterlijke opname in de leerplannen, die verder tot een minimum of zelfs geen planlast moeten leiden voor de vak- en pedagogisch bekwame professional die de leerkracht is. In feite houdt een grote wirwar van begrippen stand in het ontwerp van decreet, naast mogelijke planlast in de ontwerp leerplannen. Ook als de eindtermen letterlijk zijn opgenomen, dreigen ze bedolven te worden onder een vloed aan andere informatie door onder meer de koepels. De leerkracht moet daarvan bevrijd worden, stelt zij. Leerplannen mogen niet zwaarder zijn dan eindtermen aangevuld met pedagogisch-didactische wenken. Het hertalen van eindtermen hoort volgens het lid niet thuis in een leerplan. Ze roept daarom alle actoren op tot behoedzaamheid.

Positief zijn de zestien sleutelcompetenties, die perfect aansluiten op de Europese, naast de vrijheid om vakoverschrijdend te werken. Voor STEM bijvoorbeeld wordt sterk de nadruk gelegd op het interdisciplinaire. Verder vermeldt ze het aanbod van ervaringsgericht onderwijs en de aandacht voor differentiatie. Vakken doorbreken leidt in een eerste fase mogelijk tot een oncomfortabel gevoel maar cocreatie en coteaching door een goed samenwerkend schoolteam leidt tot zin in leren en leerwinst.

Het concept van de basisgeletterdheid vindt Caroline Gennez dan weer risicovol, ook al gaat het uit van een op zich terechte bezorgdheid. Als 17 percent van de jongeren niet het basisoniveau II van PISA haalt, moet daar inderdaad iets aan gedaan worden, echter niet door het extra concept van een minimum minimumorum te introduceren maar wel door het algemene ambitieniveau te verhogen. Dat is hier echter niet gebeurd. De eindtermen basisgeletterdheid Nederlands en wiskunde komen erop neer dat men blij is als een leerling ongeveer correct kan schrijven en met zijn rekenmachine kan tellen. Dat is te bescheiden, wat ook door de SERV wordt bijgetreden. De spreker pleit er dan ook nogmaals voor het onzalige concept uit het ontwerp van decreet te halen en te mikken op individueel afdwingbare eindtermen voor alle jongeren.

Vervolgens treedt ze bij dat gender breder dan alleen in de gezondheidscontext aan bod moet komen. Misschien kan die gelaagdheid via een gemeenschappelijk amendement alsnog toegevoegd worden, suggereert het lid, om zo in te gaan op de voorstellen van de vrouwenbeweging.

Verder is er veel bezorgdheid over de timing. COC geeft aan niet rond te raken. Vakleerkrachten vinden de coherentie onvoldoende zichtbaar. Over de aantakking van de in de eerste graad begonnen leerlijnen op de studierichtingen is vandaag immers nog geen zicht. Het katholiek onderwijs stelt voor de invoering van de

hervorming van het secundair onderwijs minstens uit te stellen. Van sp.a mag die bovendien ook nog hertekend worden. Wat is het inzicht van de minister?

Tot slot herinnert Caroline Gennez aan de initiële ambitie om een kamerbrede meerderheid te zoeken voor het nieuwe concept. De oppositie heeft veel energie gestopt in constructieve samenwerking en was dan ook verbolgen, zoals de hele commissie, dat de Vlaamse Regering de procedure op een bepaald moment naar zich toe heeft getrokken. Het is betreurenswaardig dat het net daardoor partijpolitiek is geworden.

De zestien sleutelcompetenties zijn waardevol, zinvol en hedendaags, de transparantie had groter gemogen en het individueel bereiken van de eindtermen was een must om de lat in het onderwijs hoger te leggen, vat het lid haar betoog samen. Ze kondigt aan waakzaam te zullen blijven voor de planlast en de discrepantie tussen inhouden van dezelfde eindtermen bij verschillende netten of onderwijsverstrekkers. Tot slot pleit ze voor permanente evaluatie en een uitvoering in overleg met zowel onderwijs- als sociaaleconomisch veld.

Koen Daniëls gaat in op de basisgeletterdheid. Het gaat om minimumdoelen die alle leerlingen moeten bereiken. Als alle eindtermen aan die eis zouden moeten voldoen, komt de erkenning en de financiering van de scholen onder druk, want die hangt af van de realisatie daarvan, ook als het leerlingenkenmerken zijn die de oorzaak vormen, hoezeer leerkrachten en scholen ook hun best doen. Het is eerbaar om te pleiten voor een veralgemening van de basisgeletterdheid tot alle eindtermen, en dat is ook waar alle scholen naar streven, maar dat in de regelgeving opnemen, kan alleen leiden tot een niveaudaling, meent de spreker. Dat wil zijn fractie niet. Het is anderzijds niet uitgesloten noch onbespreekbaar dat in de toekomst nog andere eindtermen worden toegevoegd aan de basisgeletterdheid.

Omgekeerd kan uit peilingsproeven blijken dat sommige eindtermen niet gehaald worden, wat dan grondig onderzocht moet worden. Ligt het aan de frictie met de lagere school of aan te weinig geïnvesteerde tijd? Koen Daniëls pleit voor een realistisch evenwicht tussen ambitie en haalbaarheid. Men mag van leerkrachten ook niet het onmogelijke vragen. Volgens hem kan men niet ontkennen dat wat voorligt ambitieus geformuleerd is, waarbij hij de kennis en de cognitieve dimensie expliciet vermeldt, evenals de uitbreidingsdoelen.

Caroline Gennez pleit er niet voor om van alle eindtermen basisgeletterdheid te maken en evenmin de uitbreidingsdoelen. Ze had het wel over ambitie en transparantie. Als eindtermen minimumdoelen zijn, is dat voor haar de referentie. Door daarbij nieuwe concepten te introduceren, wordt de transparantie onvoldoende gegarandeerd. Zij wil scholen niet met de vinger wijzen, noch hun inspanningen minimaliseren, maar voor haar is het wel hun plicht om te streven naar het bereiken van alle minimumdoelen bij alle kinderen. Als er een fysieke of andere beperking als verschoningsgrond bestaat voor het niet behalen ervan, zal een heldere en rationele inspectie die erkennen.

Als men basisgeletterdheid individueel bindend wil maken, waarom dan niet de andere eindtermen, die evenzeer minimumdoelen zijn, in tegenstelling tot de uitbreidingsdoelen? Het is van het grootste belang dat alle scholen, ook die met een bepaalde context, het hoge ambitieniveau wordt opgelegd. Net daarom pleit haar fractie er zo sterk voor om dat hand in hand te laten gaan met gelijke kansen. Zij is bang dat in bepaalde scholen voortaan het halen van de basisgeletterdheid het minimum wordt, eerder dan de eindtermen. Van haar mag de inspectie scholen die de eindtermen niet bij iedereen bereiken, streng evalueren, want ook zij worden gesubsidieerd met gemeenschapsgeld.

Koen Daniëls deelt absoluut de bekommernis van Caroline Gennez voor transparantie in de leerplannen over wat minimum is en wat uitbreiding. Hij herhaalt zijn eerdere verwijzing naar de letterlijke opname van de eindtermen in de leerplannen. Hij neemt aan dat de inspectie bij elk leerplandoel zal nakijken of dat het geval is. Anders kan ze niet anders dan een negatief advies geven. Ook de memorie van toelichting laat geen andere interpretatie toe. Wie denkt een leerplan goedgekeurd te krijgen met een concordantietabel achteraan, is eraan voor de moeite, waarschuwt het lid. Veel duidelijker kan men niet zijn.

Verder blijven de eindtermen de kern voor het oordeel van de inspectie, verzekert hij, niet de basisgeletterdheid. Een school die alleen dat laatste doet, zal na een eventueel bijsturingstraject, aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd, verwacht hij. Wat de Vlor zegt over kwaliteitsbewaking vindt hij raar. Wat is het alternatief? Moet men de erkenning van een school intrekken omdat iemand een fout maakt op een examen (en er daardoor voor zorgt dat niet elk individu alle eindtermen heeft gehaald)? Het gevolg daarvan kan zijn dat men alles wat moeilijk is uit de eindtermen haalt. Hij bevestigt dat de school erop moet inzetten dat iedereen alles begrijpt, maar wil noch een situatie waarin de eindtermen vereenvoudigd worden, noch een waarin elke fout tot een probleem leidt door de koppeling met andere decreten.

1.6. Kathleen Helsen

Kathleen Helsen bewondert het voorliggende werkstuk en is dankbaar dat het decretale werk van de commissie een half jaar later al tot resultaat heeft geleid. Ook het voorafgaande proces, waarbij veel Vlamingen werden betrokken in het maatschappelijke debat over wat aan bod moet komen in het onderwijs, draagt haar waardering weg. De ontwikkel- en valideringscommissies, die door het kaderdecreet in het leven zijn geroepen, konden een mooie taakverdeling aanhouden, met de voorliggende kwaliteit als resultaat, schetst het lid. Dat in de commissies experts uit verschillende wetenschappelijke disciplines aan bod kwamen, is erg waardevol gebleken voor de totstandkoming van de eindtermen.

Terwijl de Vlor vraagtekens plaatst bij de formuleringen, acht de SERV de eindtermen wel evalueerbaar. De spreker herinnert eraan dat daarover gewaakt is door de valideringscommissie, en dat de inspectie heeft meegekeken. Volgens haar fractie zijn er wel degelijk stappen vooruitgezet die mogelijk maken dat de inspectie haar werk op een degelijke manier doet.

In het genoemde kaderdecreet werd de verwachting vastgelegd dat eindtermen geformuleerd worden op basis van zestien sleutelcompetenties, die ervoor moeten zorgen dat jonge mensen gevormd worden om de uitdagingen van de 21ste eeuw aan te kunnen, en dat het van belang is dat ze zodanig geformuleerd worden dat ze bereikt kunnen worden. Het is duidelijk niet de bedoeling dat ze vakgebonden of vakoverschrijdend zijn, maar wel dat ze los van vakken geformuleerd worden. Haar fractie vindt het heel belangrijk dat het onderwijsveld daarmee de ruimte krijgt voor eigen keuzes. In hun leerplannen kunnen zij zelf kijken hoe, vertrekkend van de eindtermen, verbindingen worden gelegd. Verder wordt niet alleen de nadruk gelegd op een inspanningsverbintenis maar ook op resultaten.

De soberheid van de eindtermen was een belangrijke doelstelling: minder maar helder en duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar. Voor haar fractie is onderwijs een samenspel van kennis, vaardigheden, inzichten en attitudes, waarbij elk element cruciaal is. Het is dan ook goed dat in het ontwerp van decreet nieuwe keuzes worden gemaakt, die onze jongeren voorbereiden op zelfstandig functioneren in de samenleving.

Nieuw is ook de basisgeletterdheid, die haar fractie, anders dan sommigen, wel een juiste keuze vindt, merkt Kathleen Helsen op. Het is belangrijk om aan te geven wat echt door alle leerlingen minimaal moet worden bereikt binnen het onderwijs. Daarbij moet wel de haalbaarheid in het oog worden gehouden.

Voor het eerst liggen ook eindtermen voor de B-stroom voor. Die voor zo veel mogelijk leerlingen bereiken, wordt een extra uitdaging voor die leerkrachten. Wat het ambitieniveau betreft, moet volgens de spreker de lat vooral juist gelegd worden, voldoende uitdagend maar nog steeds haalbaar. Haar fractie waardeert ook dat voldoende ruimte wordt gegeven aan leerkrachten en scholen voor bijkomende doelen, en om vanuit hun eigen pedagogisch project en professionele passie les te geven.

Tot slot drukt Kathleen Helsen nogmaals haar tevredenheid uit over het werk en haar respect voor de auteurs en hun deskundigheid. Ze is zo nederig om niet in te gaan op de inhoud van de eindtermen, die met grote verantwoordelijkheid en betrokkenheid is samengesteld. Ze wenst de commissies succes met de verdere weg die nog moet worden afgelegd samen met het veld. Zelf zal haar fractie de door de minister toegelichte stappen opvolgen. Ze kijkt ook al uit naar het volgende werkstuk. Het uitgangspunt van haar fractie is vertrouwen in experts en onderwijsveld, onderstreept de spreker. Ze zal het ontwerp van decreet dan ook goedkeuren.

2. Antwoorden van minister Hilde Crevits

Minister *Hilde Crevits* hoorde iedereen het belang van het ontwerp van decreet onderstrepen. Samen met het decreet over de organisatie van het gemoderniseerde secundair onderwijs, is het wellicht het belangrijkste van de hele legislatuur, merkt ze op. Met duaal leren er nog bij moeten ze een antwoord bieden op de enorme uitdagingen waar het secundair onderwijs voor staat. Velen klagen over het gedaalde niveau, maar weinigen reiken oplossingen aan, merkt de minister op. Deze regering doet dat wel en ze is met gepaste bescheidenheid trots op de hervormingsstappen die zijn gezet.

Het moderniseringsdecreet is niet louter een structuurdecreet, onderstreept de minister. De kernwoorden zijn: verdiepen, versterken en verkennen. Leerlingen die extra uitdagingen nodig hebben, moeten die krijgen. Leerlingen met tekorten moeten kansen krijgen om bijgewerkt te worden. Vanaf de eerste graad worden keuzes gemaakt om leerlingen, weliswaar op getrapte wijze, toe te leiden naar studierichtingen die ofwel arbeidsmarktgeoriënteerd zijn ofwel voorbereiden op het hoger onderwijs. Dat aanbod is overzichtelijk voorgesteld in een matrix die één A3 in beslag neemt.

Met, naar eigen zeggen, enige zin voor overdrijving stelt de minister dat met de genoemde decreten door de regering een paar werven van de eeuw voor het onderwijs in de steigers zijn gezet, die van belang zijn voor zowel de toekomst van de jeugd als de nieuwe noden van de samenleving. Daarbij onderstreept de minister de balans tussen wat de overheid doet en wat tot de vrijheid van onderwijs behoort. Wat voorligt, is een evenwicht tussen wat en hoe. Zij stelt met genoeg vast dat scholen vandaag al aan de slag zijn met de vrijheden die door de decreten worden geboden. Dat doen ze onder meer door na te denken over wat samen gegeven kan worden, waarbij de minister wel onderstreept dat vakkennis en vakdidactiek behouden blijven. Dat kan perfect samen sporen met eindtermen die door de overheid niet langer vastgeklikt worden aan een vak.

De minister ziet veel schitterende innovaties in het onderwijs, waarin wordt gewerkt aan wat leerkrachten op dit moment missen op school en wat ze als

toegevoegde waarde zien. Leerkrachten zijn dus niet uitgeblust, maar gaan aan de slag met de geboden hefboomen, wat de minister positief stemt.

Veel opmerkingen van de leden gingen over het eerder goedgekeurde kaderdecreet, dat inderdaad wordt uitgevoerd in wat voorligt. De minister vermeldt de basisgeletterdheid, de eindtermen op populatieniveau en de uitbreidingsdoelen, en onderstreept nogmaals het belang van het ontwerp van decreet, dat de basis legt van wat leerlingen van de eerste graad in de toekomst zullen moeten kennen en kunnen. Er is jaren aan gewerkt en velen dachten dat men nooit tot een compromis zou komen, stelt de minister.

De minister blijft hartstochtelijk staan achter de eerder gemaakte keuze voor basisgeletterdheid. Ze was ontzettend treurig toen ze twee jaar geleden uit de PISA-resultaten moest concluderen dat 1 op 5 vijftienjarigen het basisoniveau om te functioneren in de samenleving niet haalt. Dat heeft de meerderheid ertoe gebracht bij de modernisering van het secundair onderwijs een lat van basisvaardigheden te leggen waar geen enkele jongere in Vlaanderen mag onder blijven. De minister is zich bewust dat de basisgeletterdheid een enorme uitdaging zal zijn voor sommige jongeren van de B-stroom. Toch moeten ook zij die halen.

De minister kan zich geen scholen voorstellen die het op basisgeletterdheid houden en daar stoppen. Dat zou ook afgestraft worden door de inspectie, die immers het behalen van de eindtermen, inclusief de basisgeletterdheid, controleert. Natuurlijk is de minister bereid om een en ander te monitoren met het oog op bijsturing. Daarvoor bestaat ook voor het eerst een procedure. De samenstelling van de ontwikkelcommissies is nauwkeurig bij decreet vastgelegd, de rol van het parlement gespecificeerd en de mogelijkheid om de lat te wijzigen, geregeld. Ze wijst er nog op dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de eerste graad ligt, maar dat de nieuwe eindtermen nu eenmaal daar starten.

Ook de discussie over populatie- en leerlingenniveau is al eerder gevoerd. De minister verzekert dat zij op generlei wijze de minister van Onderwijs wil zijn die het niveau doet dalen. De eindtermen waren altijd al op populatieniveau. Het behalen ervan door zoveel mogelijk leerlingen blijft de ambitie, maar realisme gebiedt te erkennen dat niet iedereen 100 percent kan halen. Het is aan de klassenraad om een leerling te beoordelen op het geheel van de eindtermen, in lijn met het regeerakkoord, dat ervoor kiest leerkrachten vertrouwen en verantwoordelijkheid te geven. Ook voor het behalen van een theoretisch rijbewijs hoeft men geen 100 percent te halen, merkt ze ter vergelijking op.

Leerplannen die niets anders zouden mogen bevatten dan de letterlijke eindtermen, dreigen eenheidsworst te worden, waarschuwt de minister. Van belang is begeleiding op maat, die voor de ene leerling de vorm van uitdieping aanneemt en voor de andere die van remediëring.

De minister stelt Jos De Meyer gerust dat het eigenaarschap bij de leraren hoog zal zijn. De eindtermen zijn om te beginnen ontwikkeld samen met de lerarenverenigingen, zoals het decreet voorschrijft. AHOVOKS signaleerde dat ze een verrijking waren voor de ontwikkelcommissies. De lerarenverenigingen boden hun leden al heel wat studiedagen aan om kennis te maken met wat voorligt. Dat de leerplannen de eindtermen letterlijk moeten bevatten, zoals ze uitdrukkelijk bevestigt, vergroot tegelijk dat eigenaarschap, de leesbaarheid en de transparantie. De minister verzekert dat ze niet zal aanvaarden dat de eindtermen als een bijlage aan een leerplan worden toegevoegd. De belofte dat dit na de parlementaire goedkeuring zal gebeuren, is ook in een voetnoot van het genoemde ontwerpleerplan te lezen, merkt de minister op. Zij neemt aan dat het op de plaats zal zijn waar ze ertoe doen, en niet achteraan. De beste manier om het

eigenaarschap te bevorderen, is goedkeuren van wat voorligt, waardoor het voorbehoud opgeheven wordt.

De minister erkent dat de regering het dossier van de goedkeuring van het kaderdecreet naar zich toe heeft getrokken. Dat was niet prettig maar wel noodzakelijk om vandaag te staan waar we staan, zoals de discussie van deze ochtend bevestigt, aldus minister Hilde Crevits.

De inspectie heeft een belangrijke opdracht ten aanzien van het aantal leerlingen dat de eindtermen haalt, net als de peilingsproeven, waarvoor volgens haar ruim voldoende geld moet uitgetrokken worden en waarmee men achteraf zeker aan de slag moet gaan in plaats van de resultaten op te bergen. Een aantal opmerkingen van Caroline Gennez acht de minister waardevol en moet zeker meegenomen worden in de verdere kwaliteitsbewaking.

Verheugend is dat weinig commentaren over kwaliteit en inhoud gaan, merkt de minister op. Eerder gaan ze over de implementatietijd, waarvoor de minister begrip heeft, in het licht van het opstellen van leerplannen, het maken van handboeken en het informeren van leerkrachten. Op dat punt signaleert ze het enthousiasme van de Vlaamse Scholierenkoepel op zijn website. Men is blij dat op hun verzoek voldoende is ingegaan op de nieuwe uitdagingen in de samenleving. Ook van scholen en lerarenopleidingen ontvangt de minister positieve geluiden, zeker ook over de duidelijkheid. De christelijke vakbond publiceert een persbericht waarin het geen uitstel bepleit maar wel een actieve rol van de leerkrachten, merkt de minister op. Natuurlijk maakt men zich zorgen over het voortbestaan van de vakleerkracht in het perspectief van het clusteren, hoewel zij erbij blijft dat beide hand in hand kunnen gaan.

Uiteraard zijn de voorliggende eindtermen bruikbaar in de kwaliteitszorg. De minister vindt ze ook leesbaar. Evaluerbaarheid toetsen was een expliciete decretale opdracht van de valideringscommissie, wat ze ook grondig heeft gedaan en wel op een bijzonder ongelegen moment, namelijk tijdens de examenperiode in het hoger onderwijs. De valideringscommissie schrok er ook niet voor terug een aantal zaken terug te sturen naar de ontwikkelcommissies. Het werk is inderdaad snel gedaan maar wel grondig en intens, benadrukt de minister. De kwaliteitsbewaking is gebeurd, verzekert ze. De eerdere parlementaire vragen over de geruchten dat de commissies het niveau zouden doen dalen, heeft haar de kans gegeven duidelijke taal te spreken ten gunste van de onderwijskwaliteit. Zij feliciteert op dat punt ook de onderwijsverstrekkers voor hun constructieve medewerking.

De minister bevestigt nogmaals dat de inspectie zich bij haar doorlichtingen op de eindtermen zal baseren. Ook voor de peilingen zal van de nieuwe eindtermen gebruikgemaakt worden. Over de concretisering is er binnenkort overleg tussen haar diensten en het Steunpunt Peilingen, geeft de minister nog mee.

Wat de leerplannen betreft, waardeert de minister dat de organisaties proactief al duidelijkheid willen brengen. Een leerplan ziet de minister niet als planlast maar als een aanvullend instrument voor leraren. Het behoort tot de vrijheid van onderwijs dat daarin meer mag zitten dan didactische wenken. De toets is wel de herkenbare en leesbare aanwezigheid op de juiste plaats van de eindtermen. De criteria waaraan de leerplannen moeten voldoen, zijn in een besluit van de Vlaamse Regering vastgelegd. Ook dat kader is dus helder, besluit ze.

Wat de implementatietijd betreft, treedt ze bij dat de eindtermen niet totaal nieuw zijn maar voortbouwen op de bestaande. Er is zeker continuïteit. Men is vandaag volop bezig schoolteams zicht te geven op wat er in de eindtermen zit.

De drie decreten staan trouwens volledig los van de wijze waarop scholen zich organiseren, onderstreept de minister. Dat dit volledig zal moeten veranderen, is een vals gerucht. Dat mag, maar er is geen verband. De goedkeuring van wat voorligt, uitstellen, vindt de minister geen goed idee. Daarvoor branden de knipperlichten te fel. De inspectie zal het komende jaar met de scholen bekijken op welke manier zij in de toekomst haar werk kan doen. Het KOV liet per brief weten dat het zich achter de datum van 1 september 2019 schaaft. Ook het provinciaal onderwijs is zeer actief zijn scholen aan het begeleiden. Raymonda Verdyck van het GO! gaf ook dezelfde boodschap, vult de minister aan.

De eindtermen Nederlands werden door de Vlaamse Regering opengetrokken naar motivatie voor de verschillende vaardigheden in talen, inclusief spreken en schrijven. Dat doet geen afbreuk aan het belang van leesplezier. Wat taalsystematiek betreft, is het voor de Vlaamse Regering duidelijk dat aspecten zoals het onderscheid tussen een actieve en een passieve zin, thuishoren in de basis en niet in de uitbreiding. Zij deelt de opmerking van de Vlor dan ook niet. Omdat er echter een spanningsveld is tussen diverse groepen ten aanzien van waar de lat precies moet liggen, is een onderscheid gemaakt tussen minimumdoelen voor de hele populatie (eindtermen) en basisgeletterdheid voor iedereen.

Liefst had de minister eindtermen vanaf kleuter- tot het einde van het secundair onderwijs voorgesteld in één pakket. Dat men nu in het midden begint, heeft pluspunten en betekent niet dat men in het wilde weg aan het werken is. Zo zijn in de ontwikkelcommissies leraren uit de aansluitende graden opgenomen, waardoor het basisonderwijs direct feedback kon geven, wat ook gebeurd is op een aantal punten. Bovendien was in de valideringscommissie een ontwikkelingspsycholoog opgenomen om de haalbaarheid voor de leeftijdsgroep te bewaken. De bouwstenen bewaken de verticale samenhang van het geheel.

Toch heeft de minister begrip voor het ongeduld om de eindtermen van de tweede en derde graad te zien. De Vlaamse Regering heeft inmiddels de samenstelling van de ontwikkelcommissies goedgekeurd, die opnieuw zijn gestart met hun zoektocht naar de wijze om het kwaliteitsniveau te garanderen in het belang van elke leerling.

De minister bevestigt dat de formulering van de eindtermen burgerschap, waar Jo De Ro naar verwees, gelijkaardig is als de huidige in het basisonderwijs en dat het om een herhaling gaat en geen voorafname is op een wijziging. Zij treedt Jo De Ro bij dat deze elementen meer dan ooit actueel en nodig zijn.

Verder is ze blij dat Elke Van den Brandt het belang van de nieuwe eindtermen STEM onderschreef. Doel is de kans op het behalen ervan te vergroten met de nieuwe STEM-didactiek, ontwikkeld door het STEM-platform. De begroting trekt ook opnieuw 5 miljoen euro uit voor de technische scholen. Het is de bedoeling dat dergelijke didactiek ook ontwikkeld wordt voor tso en bso.

Wat de betrokkenheid van de Vlor betreft, is de procedure – en dat voor het eerst – duidelijk vastgelegd in het kaderdecreet, waarin ervoor gekozen wordt om de eindtermen vast te leggen in een ontwerp van decreet. De Vlor kan daarbij advies geven. Wat voorligt, bewijst dat de procedure kwaliteitsvolle ontwikkeling garandeert. De uiterste datum voor de indiening van de leerplannen is 31 januari, die volgens de minister ook gehaald zal worden.

De vraag over gender is begrijpelijk maar er zijn wel degelijk eindtermen binnen de sleutelcompetentie burgerschap waarin gender perfect zijn plaats kan vinden, meent de minister. Verder wordt in de eindterm over identiteit gewezen op de gelaagdheid daarvan en wordt gender expliciet opgenomen. In die over diversiteit komen meerdere aspecten aan bod, zoals fysieke. Er kwamen in het algemeen

veel vragen van organisaties en belangenverenigingen om zaken expliciet op te nemen, schetst de minister. Die zijn allemaal in overweging genomen bij de ontwikkeling van de eindtermen, erover wakend dat de essentie en de coherentie van het curriculum behouden bleef. Er zijn immers grenzen op een bepaald moment. Zij heeft begrip voor de zorg van de Vrouwenraad, maar is van oordeel dat de voorliggende set daaraan tegemoetkomt. Ze belooft voorts die zorg ook mee te nemen in de ontwikkeling voor de tweede en derde graad, waar het wel opportuur zou kunnen zijn om een aantal zaken expliciet op te nemen.

Tot slot spreekt de minister nogmaals haar dank en waardering uit voor de ontwikkelaars. Zij neemt de zorgen mee, ook die van de oppositieleden, en hoopt dan ook dat ze het proces verder mee ondersteunen.

3. Replieken van de leden en aanvullende antwoorden

Koen Daniëls vindt de oproep van COC goed en duidelijk. De vakbond roept de leerkrachten op hun directie aan te spreken en hun tijd te investeren in wat moet gedaan worden zonder de kar te overladen. Men moet geen vakken afschaffen en clustervakken maken, evenmin als scholen moeten fuseren en vakken vervangen door projecten. Dat is een ander signaal dan de manier waarop op sommige fora meer op de kar wordt geladen dan hoeft. Aansluitend roept de spreker ook de handboekmakers op naar de eindtermen te kijken en vrijheid en duidelijkheid te geven aan de leerkrachten.

Het lid is blij met wat de minister zei over de eindtermen en de leerplannen, want in het genoemde ontwerp van leerplan staat wel degelijk, inderdaad in een voetnoot, dat men in de definitieve leerplannen de voor het leerplan relevante eindtermen zal opnemen en wel 'op deze plaats', zijnde in hoofdstuk 7 over de concordantie. Dat is helaas niet wat de minister zei. Hij vreest daarom dat men wel degelijk de bedoeling heeft ze achteraan te publiceren en dat er dus nog werk aan de winkel is op dat vlak.

Tot slot kondigt Koen Daniëls nogmaals aan dat de uitvoering van nabij zal opgevolgd worden en verwijst hij nogmaals naar de beschikbare procedure voor bijsturing.

Jos De Meyer heeft het ontwerp leerplan op dezelfde manier gelezen als de minister. Hij betwijfelt dat Koen Daniëls de juiste versie heeft gezien. Wat zijn de fora die zaken op de kar leggen die niet noodzakelijk zijn?

Koen Daniëls bezorgt hem daarop zowel het document als de website en leest nogmaals dezelfde tekst voor. Hij verklaart echter gerustgesteld te zijn door het antwoord van de minister dat zij dat niet zal aanvaarden omdat het niet strookt met het kaderdecreet, noch met de debatten in de commissie, dat absoluut transparantie wil.

Het lid kan verder alleen maar bevestigen dat hij wel degelijk dergelijke signalen krijgt in gesprekken met leerkrachten, ook van de grootste vakbond in het secundair onderwijs, COC. Er wordt wel degelijk beweerd dat scholen moeten fuseren, omdat clustervakken georganiseerd moeten worden om te voldoen aan de nieuwe eindtermen. Dat is jammer, want die vermenging van debatten geeft leerkrachten het gevoel dat de vernieuwing niet haalbaar is. Dan wordt zowel hun vak, hun aanstelling, hun vestigingsplaats en de inhoud in vraag gesteld en zou op 1 september 2019 alles anders worden. Het lid ondersteunt de serene oproep van COC om zich tot de kern te beperken, wat nu de nieuwe eindtermen en de hervorming van het secundair onderwijs is, waarmee in het eerste jaar één uur wordt toegevoegd aan de basisvorming. Verder blijft de vrijheid van scholen volledig behouden.

Het is inderdaad mogelijk dat gaandeweg nog veranderingen zullen plaatsvinden maar het respect voor de leerkrachten vereist dat men ze hun werk laat doen. Het volgende schooljaar is in hun optiek immers zeer dichtbij.

Jos De Meyer vindt het belangrijk, ook voor zijn fractie, dat het decreet op de meest correcte manier wordt nageleefd. Zijn vertrouwen in scholen en leerkrachten is groot. Hijzelf leest in het door Koen Daniëls bezorgde document slechts dat de ontwerpleerplannen zich in afwachting van de goedkeuring van de nieuwe eindtermen beperken tot een verwijzing naar de website.

Caroline Gennez bevestigt de afspraak dat de eindtermen letterlijk in de leerplannen moeten worden opgenomen. Veel partijen zijn voorstander van leerplannen die hanteerbaar zijn voor leerkrachten. Sterke, goed gevormde professionals hebben vooral didactisch-pedagogische wenken nodig om de eindtermen te vertalen in de klaspraktijk. Zij roept alle onderwijspartners op tot dergelijke pragmatische aanpak.

Haar fractie is geen voorstander van eenheidsworst, verzekert zij. Differentiatie is juist een sleutelfactor voor leerwinst. Het lid herhaalt dat, als eindtermen minimumdoelen zijn, ze moeten bereikt worden door het grootst mogelijke deel van de leerlingenpopulatie, door elke leerling (behoudens verschoning op grond van specifieke factoren). Voor de differentiatie zijn er de uitbreidingsdoelen. Basisgeletterdheid blijft voor haar een concept dat mogelijk tendeert naar niveauperlies. Ze waardeert wel het engagement tot permanente peiling en rekent op transparantie over de resultaten daarvan, evenals op bijsturing en professionalisering van de leerkrachten, waarvoor thans te weinig middelen worden ingezet. Ze belooft ten slotte zelf nogmaals opvolging met argusogen. Vandaag zal ze zich evenwel onthouden.

Koen Daniëls komt nogmaals terug op de voetnoot. Hij treedt bij dat vertrouwen in leerkrachten cruciaal is maar dan moeten ze wel transparant alle informatie krijgen bij de betrokken leerplandoelen en dat op de plaats waar het erover gaat. Hij vertrouwt dan ook op de minister om geen leerplannen goed te keuren met op het einde een hoofdstuk met de opsomming van de eindtermen. Wat voorligt, is transparant en hij roept iedereen op eraan mee te werken. Lees wat er staat en overlaad de kar niet, vat hij samen.

Minister *Hilde Crevits* wijst erop dat het katholiek onderwijs wel degelijk communiceert dat schoolteams vrij zijn om al dan niet te kiezen voor het clustervak wetenschap en techniek. Dat wordt niet opgelegd. Men verzekert ook dat alle eindtermen en leerplandoelen worden opgenomen in dergelijk interdisciplinair leerplan. Een leerplan wordt trouwens ook aangeboden, niet verplicht, merkt de minister op. Scholen zeggen dat hun beste leerkrachten er juist los van komen en hun eigen gedrevenheid in hun werk stoppen. De minister heeft niet de indruk dat het katholiek onderwijs dat wil fnuiken. De vrijheid over de manier waarop men de eindtermen aanleert, komt echter de onderwijsverstrekkers toe, en daar mengt zij zich niet in.

De minister is het ook niet eens met het opleggen van organisatiemodellen, stelt ze Koen Daniëls gerust.

Ze wijst op de enorme verantwoordelijkheid van de handboekmakers. Ze hoopt dat die van de gelegenheid gebruikmaken om leerkrachten in het algemeen ruimte te geven, maar meteen ook om moderner aan de slag gaan met genderstereotypen.

De minister is het tot slot ermee eens dat er voldoende middelen voor professionalisering moeten zijn, maar ons secundair onderwijs is nu al een van de

best gefinancierde niveaus ter wereld. Dat moet dus binnen het huidige budget mogelijk zijn. Extra investeringen zijn eerder nodig in het basisonderwijs.

Tot besluit belooft de minister vanwege de administratie hulp aan het onderwijs bij de voorbereiding van de start van deze grote hervorming op 1 september 2019.

III. Artikelsgewijze bespreking

Artikel 1 tot en met 5

De artikelen 1 tot en met 5 worden zonder opmerkingen aangenomen met 12 stemmen bij 2 onthoudingen.

IV. Stemming over het geheel

Het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs wordt aangenomen met 12 stemmen bij 2 onthoudingen.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Koen DANIELS
Jos DE MEYER
Caroline GENNEZ
Franc BOGOVIC,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
bso	beroepssecundair onderwijs
CLIL	Content and Language Integrated Learning
COC	Christelijke Onderwijscentrale
EHBO	eerste hulp bij ongevallen
ERK	Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen (= CEFR)
GIS	geografisch informatiesysteem
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
gps	global positioning system
KOV	Katholiek Onderwijs Vlaanderen
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
tso	technisch secundair onderwijs
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad